

בס"ד עלון מס' 766 12.9.2026

א' תשרי תשפ"ז

כניסת שבת: 18:31

צאת שבת: 19:28

רבנו תם: 20:04

לקבלת העלון במייל:

sagifrenkel@gmail.
com

לתגובות והערות:

שגיא 054-6868199

זה השער לה' צדיקים

יבואו בו

ראש השנה - גמר חתימה טובה!

הגאון רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - לצאת זכאי בראש השנה

כל אדם מתפלל ומייחל לעבור את הדין בראש השנה ולצאת בו זכאי, אך יתכן מצב שבו אדם יוצא זכאי בראש השנה במשך כל חייו, ולמרות זאת, כאשר יבוא לעולם הבא, מצבו יהיה ביש. בהקשר לכך יש משל נאה ששמעתי פעם מפי יהודי ירושלמי:

ראובן ושמעון, שני חברים, רכשו בעת ובעונה אחת רכב חדש. כעבור עשור הם נפגשו, ועיני שמעון נפערו מתדהמה: בעוד שרכבו שלו נראה כמו גרוטאה, רכבו של ראובן נראה כאילו יצא זה עתה מפס הייצור. "מה, כבר קנית עוד אחד?" שאל את ראובן. "לא", השיב ראובן. "זהו הרכב שקנינו ביחד". שמעון לא האמין למשמע אוזניו. "כיצד ייתכן שהרכב שלי נראה כמו גרוטאה ושלך נראה חדש לחלוטין?", אמר ראובן: "אני עושה לו 'טסט' מדי שנה".

"אז מה?", התפלא שמעון. "גם אני עושה לרכב שלי 'טסט'!" כן, אבל אתה יודע מה אני עושה כשאני מעביר אותו 'טסט'? אני בא למוסכניק ואומר לו: אל תבדוק רק את המנוע, אלא תבדוק את כל המערכות, ותתקנו את הטעון תיקון!", כששמע זאת ראובן, שתק ולא הוסיף לומר מאומה. היטב ידע כיצד בכל שנה הוא משלם ל'מאכער' שיעביר את הרכב טסט כדי שלא יצטרך לתקן את הליקויים שברכב. את הפירות הוא קוצר אפוא עכשיו...

והנמשל: יש יהודי שמגיע לראש השנה ואומר: "מה עושים? איך עוברים את הדין בשלום? ניתן קצת צדקה, נעשה קצת מעשים טובים". ואמנם הוא עובר את הדין אך לא מתקן את נפשו תיקון יסודי, וכך לאחר אריכות ימיו ושנותיו הוא מגיע לעולם העליון כשהוא 'גרוטאה'. לעומתו אדם בעל שכל, אינו מסתפק רק במעבר הדין גרידא, אלא הוא עושה שיפוצים, עורך חשבון נפש, ובודק מה אפשר לשפר. הוא מנסה לעלות ולהתקדם. ואמנם העולם הבא שלו נראה אחרת לגמרי.

בגמרא (יומא פו עא) מובא שישנם ארבעה חלוקי כפרה, ואחד מהם הוא: כאשר אדם עשה עבירה שיש בה כרת או מיתת בית דין, כגון חילול שבת או אכילת חמץ בפסח, תשובה ויום הכפורים תולים את העוון, והייסורים שבאים עליו ממרקים את העוון.

כיצד ניתן לכפר על העוון ללא ייסורים? אומר רבינו יונה בספרו "שערי תשובה" (שער ד) שהרוצה להימלט מן הייסורים יעסוק בצדקה, שהרי נאמר (משלי י): "וצדקה תציל ממוות", ואם כוחה גדול להציל ממוות, על אחת כמה וכמה שהיא יכולה להציל מן הייסורים. מי שאין לו כסף לתת לצדקה, יעסוק בגמילות חסדים שמעלתה גדולה מן הצדקה, משום שצדקה היא רק עם העניים, ואלו גמילות חסדים היא גם עם העשירים, ובנוסף לכך צדקה היא מצוה שהאדם עושה בממונו וגמילות חסדים היא מצוה שהוא עושה בגופו, ועל כן חשיבותה גדולה יותר.

כאשר למדו את דברי רבינו יונה אלה אצל רבי נסים קרליץ, שאלוהו: אדם המפרנס את בני ביתו והוא עושה חסד עם אשתו וילדיו, האם זה נחשב לצדקה? כתשובה הביא רבי נסים את דברי הגמרא (כתובות נ) על הפסוק (תהילים קו): "עושה צדקה בכל עת" – "זה המפרנס את בניו ובנותיו כשהם קטנים". אם כן, משמע שזה נחשב כצדקה.

אמנם – המשיך רבי נסים – מסופר שאחד מן הרבנים בא לבקש צדקה ממאן דהו. אמר לו אותו אדם: "איני נותן צדקה! יש לי כבר חמישה-עשר ילדים שאני מפרנס אותם, ואם כן אני כבר בגדר 'עושה צדקה בכל עת'". אמר לו הרב: "על כך נאמר (ויקרא טז): 'ואל יבוא בכל עת אל הקודש'. אם רוצים לקיים מצוות צדקה כדבעי, צריך לתת צדקה גם מחוץ לבית!".

ביאר רבי נסים: אמנם הזן ומפרנס את בני ביתו נחשב לעושה צדקה, אך אין זו צדקה בנקיות, משום שיש לו אינטרס בכך. אם רוצים לזכות למצוות צדקה בדרגתה הגבוהה – צריך לתת צדקה גם כשאינן נותן כל נגיעות.

ממשיך רבינו יונה: "וכנגד כולן מצוות תלמוד תורה לשם שמים. וכל המועצות שזכרנו הן בכלל מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי טז): 'בחסד ואמת יכופר עוון', כי קניין התורה נקרא קניין האמת, כמו שנאמר (משלי כג) 'אמת קנה ואל תמכור'". ואכן אנחנו אומרים מדי בוקר: "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקדש קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם". עסק התורה הוא הדרך הטובה ביותר להינצל מן היסורים.

אחד ממקורבי רבי חיים קנייבסקי סיפר לי שפעם בא אליו ראש כולל והביא עמו את אחד מבכירי המשק הישראלי. אמר אותו בכיר לרבי חיים: "כבוד הרב, אני הולך לעשות עסק שלפי העסק אני אמור להרוויח בו עשרות מיליונים. אני רוצה לקחת את הרב כשותפי, ולתת לרב חצי מהרווחים". שאל הרב: "ומה אני אמור לעשות במסגרת השותפות?", "הרב לא צריך לעשות מאומה", אמר הבכיר. "אני רק צריך את התפילות והברכות של הרב". "תגיד, אתה קובע עתים לתורה?" שאל אותו רבי חיים.

הבכיר לא הבין את השאלה ופלפל בעיניו במבוכה. "הרב שואל אם אתה לומד תורה", מיהר ראש הכולל להסביר. זיק הבנה נדלק בעיני הבכיר. "בהחלט, אני לומד ביארצייט של אמא שלי..."

אך רבי חיים לא הרפה: "ומה באשר לכל יום? האם יש לך לימוד קבוע?" "לא, איני לומד תורה בכל יום", השיב הבכיר. "אם כך, איני מעוניין להיות שותף שלך", אמר רבי חיים בפסקנות. "אין בעסק כזה ברכה!".

ואם ישאל השואל: רק רגע, כבוד הרב, יש לך הזדמנות פה להרוויח עשרות מיליונים בלי שום מאמץ ובלי לבטל רגע אחד של תורה, לא חבל? בא רבי חיים ופסק: אם האדם שעושה את העסק לא יושב ולומד תורה, אין בעסקיו ברכה! כשאדם לומד תורה הוא משפיע ברכה על העולם כולו, אך בראש ובראשונה הוא משפיע ברכה על עצמו, והדבר הראשון שהוא מרוויח בכך הוא תוספת זכויות ליום הדין. מה, בסך הכל, רוצה כל אחד מאיתנו?

לחיות, לראות קצת נחת מהילדים, קצת פרנסה, וקצת בריאות, אך האמת היא שגם עבור זה צריך זכויות רבות. הדבר החזק ביותר שאדם יכול לעשות לקראת יום הדין הוא: להוסיף בלימוד תורה, ועל כן ממשיך רבינו יונה ואומר: "אם היה רגיל לקרוא פרק אחד ביום – יקרא שני פרקים, אם היה רגיל לקרוא פרשה אחת – יקרא שתי פרשיות".

שאלו על כך את רבי נסים: "כל זה טוב ויפה באדם שלא לומד כל היום, אך מה יעשה אדם שהוא אברך כולל וממילא לומד כל היום? במה הוא יכול להוסיף?" **אמר רבי נסים:** "עליו ללמוד בעיון ובהתמדת המחשבה, ללא מחשבות צדדיות. אם ינהג כך – תהיה זו זכות גדולה ליום הדין!".
(ומתוך האור' סדר תפילתנו)

מגיד המישרים הגאון רבי ברוך רזנבלום שליט"א – על כתבנו בספר החיים
"זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים" (מתוך התפילה)

בראש השנה ובעשרת ימי תשובה אנו מבקשים מהקב"ה: "זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים". יאמר הקב"ה לאדם: כדי שאקבע אם להיענות לבקשה שלך ולגזור לך שנות חיים, יש לבחון אותך, האם אתה עצמך יודע על מה אתה מבקש? לשם מה אתה צריך חיים? מה המבט שלך על החיים? מהו סוד החיים?

רבי איצ'לה מוולוז'ין זצ"ל, בנו של רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, כותב על אביו בהקדמה לספרו "נפש החיים": "וכה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחרים (לאחרים) ככל אשר ימצא בכוחו לעשות".

כדי להבין את העומק המונח בדבריו, נקדים ונגע במשנתו של הסבא מקלם זצ"ל: מצד אחד האדם הוא נזר הבריאה, אך מצד שני, הוא היצור האומלל ביותר בתבל. ולמה? כי הוא איננו מסוגל לעשות שום דבר בכוחות עצמו. מהרגע שהוא נולד ועד לרגע שבו הוא עוזב את העולם, הוא נזקק לחסדי אחרים.

נולד התינוק – מהרגע הראשון הוא תלוי בזולת וזקוק לעזרה בכל צרכיו וענייניו. אמו מטפלת בו, מאכילה אותו, מנקה אותו, מרגיעה את בכיו... ברוך ה', התינוק גדל, וכבר הגיע לגיל שנה, הוא עדיין איננו מסוגל ללכת בכוחות עצמו. לאט לאט, בהדרגתיות, עוזרים לו ללכת, מחזיקים בידו.

בתחילה הוא פוסע כמה פסיעות ומועד ונופל, ועם הזמן הוא לומד לפסוע בכוחות עצמו. התינוק איננו מסוגל ללעוס, אין לו שיניים. רק לאחר שהוא גדל מעט, מתחילות לצמוח שיניים בפיו. החניכיים כואבות, והוא ממרר בבכי, ושוב הוא זקוק לאמו שתשאהו בחיקה ותרגיע את בכיו.

כל שנות גידולו נתון הילד לחסדי אמו. היא דואגת לכל צרכיו, מכינה ומבשלת את מאכליו ודואגת שהמאכלים יהיו נקיים ובריאים, שלא יקלקל את קיבתו. היא מלבישה אותו בבגדים חמים, שלא יצטנן, וכשאינו בקו הבריאות, היא דואגת לבריאותו ולהחלמתו, הולכת אותו לרופא ועוקבת באהבה ובדאגה אחר מצבו.

לאורך כל שנות ילדותו של הילד הוא זוכה לחינוך על ידי הוריו. הם מדריכים ומחנכים אותו בכל דבר, קטן כגדול. מלבד החינוך לתורה, יראת שמים ומידות טובות, הם מלמדים אותו איך לדבר ואיך לאכול, ואפילו איך לחצות את הכביש בטוחה. בכל דבר הוא זקוק להוריו ולרבותיו, ללמודיהם ולהדרכתיהם.

כשילד גדל ומגיע לפרקו, הוא זקוק לעזרתם של שדכנים. ולאחר שמקים את ביתו ונהיה בעל משפחה, הוא נזקק לגמ"ח השכונתי... וכשהוא זוכה לחתן את ילדיו ולהזדקן בכבוד, עם הזמן כוחותיו נחלשים, ושוב הוא זקוק לעזרתם של אחרים. בכל דבר ודבר, במשך כל ימי חייו, נזקק האדם לעזרת הזולת.

בלעדי העזרה הזו הוא לא יוכל להתקיים. האם ראינו תופעות כאלה אצל בעלי החיים? לא! בעל חי מיד לאחר שנולד נפרד מאמו והוא עצמאי לגורלו. לא מצינו אצל בעלי החיים שיתלוננו על כאבי שיניים ולא על הצטננות... הם אינם שומרים על היגיינה, אינם מקפידים על אורח חיים בריא, ובכל זאת מעולם לא נזקקו לשירותי 'קופת חולים'... אף אחד לא מדריך אותם איך לחצות כביש, וכמעט שלא נדרסים. הם גדלים פרא, מוצאים את מזונם בכוחות עצמם.

למה אצל בני אדם כל תהליך הגדילה שונה? מדוע הקב"ה ברא את האדם באופן כזה שהוא זקוק כל העת לחסדי הזולת? **אומר הסבא מקלם: יסוד הדבר הוא – כדי להשריש בנו את יסוד המוסר, יסוד הטוב, שהאדם נברא לא כדי לקבל, אלא כדי לתת ולהועיל לאחרים!**

כאשר האדם מתבונן בכל פרק מפרקי חייו הוא רואה שקיומו מתנה בעזרתם של אחרים. זה יסוד האדם! ומכאן יטביע האדם בתכונת נפשו את העזרה לזולת, בכל עת ובכל מצב יחפש איך יוכל להושיט יד לעזרה ולחסד, בכל מאוודו, עד שכל מהות חייו תהיה – "להועיל לאחרים". (נעימות יאמרו)

אחד מהסימנים שאוכלים בראש השנה הוא דג, ואומרים עליו: "שנהיה לראש ולא לזנב". ראיתי הסבר יקר על דרך המוסר: האריה והשועל, הנמר והצב, ושאר בעלי החיים, הולכים כשראשם מופנה קדימה, אבל הם מפנים את המבט גם לאחור, לראות מה קורה בזנב. יש בעל חיים אחד שלא יכול אף פעם להסתכל אחורה – הדג. הוא תמיד רואה רק מה שלפניו.

ויש כאן רמז חשוב: יהודי צריך להסתכל קדימה, כמו הדג, ולא להתבוסס בטעויות ובכישלונות של העבר. אם אדם מסתכל על "הזנב", הוא אומר לעצמו: 'איזו קופה של שרצים הולכת אחרי! כל כך הרבה חטאים עשיתי בימי חיי, כל כך הרבה נפילות נפלות! די, אין לי סיכוי!' ומה קורה אז? האדם מתייאש.

וכשהוא מתייאש – הוא חוסם לעצמו את הדרך, הוא לא יכול להתקדם. המבט של האדם צריך להיות באופן של "שנהיה לראש ולא לזנב" – אל תדשדש במה שהיה בעבר. תלמד מהטעויות של העבר, אבל תסתכל תמיד קדימה. תדע תמיד שיש לך כוח לשוב, תתרומם ותמשיך להתקדם הלאה והלאה.

היצר הרע רוצה לגרום לאדם להמשיך לבוסס בנפילות, ולכן הוא מכניס לו לראש מחשבות של ייאוש: כל כך הרבה פעמים ניסיתי, ולא הצלחתי... אני כזה כלומניק... לפני ראש השנה שעבר קיבלתי על עצמי להתפלל יותר בכוונה ולברך יותר בכוונה. ומה קרה? החזקתי מעמד בקושי שבועיים. קיבלתי על עצמי להיות ותרן, ולא לכעוס, ושוב ושוב אני נופל. די, אין לי סיכוי להצליח... זאת עצת היצר. זאת הטעות הקשה ביותר. דע לך, "שבע ייפול צדיק וקם" (משלי כד) גם אם נפלת שוב ושוב, אל תתייאש.

תלמיד חכם אחד פגש את הרב אורי זוהר זצ"ל, ואמר לו: "אתה מגדולי בעלי התשובה בדור האחרון. אולי תלמד אותנו איך עושים תשובה?", אמר לו הרב אורי זוהר: "בארצות הברית פועלת רשת ענקית של רכבות תחתיות, המשרתת עשרות אלפי נוסעים. אדם שלא מכיר את הרשת הזאת של המטרו, יסתבך לחלוטין בין מאות המסילות והרכבות. מה עליו לעשות כדי שיוכל להגיע למחוז חפצו? הוא ניגש למפה. כתוב בה 'אני עומד פה'. יפה, הוא יודע איפה הוא. זהו השלב הראשון.

עכשיו הוא מגדיר לעצמו את היעד שלו, ובוחן את החץ המוביל אל היעד. בדומה לזה, אמר הרב אורי זוהר, "הדבר הראשון שתמיד הייתי שואל את עצמי הוא – איפה אני עומד? אני רוצה לדעת מה המצב האמיתי שלי, לא עם דמיונות.

אם אדם חושב שהוא במעלה גבוהה ממה שהוא באמת, או בדרגה פחותה מהדרגה שלו, הוא לא יוכל להתקדם באופן נכון. לכן, קודם כול אדם צריך לשאול את עצמו – איפה אני עומד? אחרי שהוא יודע איפה הוא עומד, הוא צריך לבדוק איפה החיצים שיכולים להוביל אותו לשלב הבא.

הוא שואל את עצמו – מה היעד שאליז אני רוצה להגיע? מה אני צריך לעשות עכשיו כדי להגיע ליעד? צריך לעשות צעד אחרי צעד. החכמה היא – גם אם נפלת, תמשיך לנסוע! אל תישאר באותו מקום. אל תאמר 'נתקעתי, ואני עכשיו לא יודע מה לעשות'. צא מהבור! ("שש באמרתך")

